

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра банківської справи

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

Система оцінки якості кредитного портфеля банку та шляхи їх удосконалення

Студента 2 курсу 3м групи
спеціальності 072 «Фінанси,
банківська справа та страхування»
спеціалізації «Банківська справа»

Устенка Едуарда
Валерійовича

Науковий керівник
канд. екон. наук,
доцент

Сидоренко Віктор
Анатолійович

Гарант освітньої програми
д-р екон. наук,
професор

Шульга Наталія
Петрівна

Київ – 2019

ЗМІСТ

ЗМІСТ.....	2
ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОЦІНКИ ЯКОСТІ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ БАНКУ.....	5
РОЗДІЛ 2. СИСТЕМА ОЦІНКИ ЯКОСТІ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ БАНКУ.....	17
2.1. Аналіз динаміки та обсягів кредитів у банку.....	17
2.2 Оцінка якості кредитного портфеля банку.....	24
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ БАНКУ.....	36
3.1 Удосконалення системи оцінки якості кредитного портфеля банку.....	36
3.2. Напрями підвищення якості кредитного портфеля банку.....	42
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	49
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	52

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сучасний етап розвитку банківської системи характеризується значними динамічними коливаннями в змінних умовах фінансових ринків. Кредитна діяльність банку виступає одним з важливих джерел залучення коштів, що впливає на активність різних секторів економіки та їх подальший розвиток. В свою чергу економічне зростання є ключовим фактором для забезпечення стабільної та ефективної банківської діяльності. Формування кредитного портфеля займає чільне місце у пріоритетах діяльності банків, оскільки дозволяє більш чітко розробляти їхню стратегію і тактику, а також визначати можливості з кредитування клієнтів і розвитку ділової активності. Ефективний та якісний кредитний портфель сприяє максимізації дохідності як окремого банку, так і загального результату діяльності банківської системи. Отже система оцінки якості кредитного портфеля банку потребує комплексного аналізу її основних показників та методичних підходів та урахування всіх ризиків.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретико-практичні аспекти оцінки якості кредитного портфеля банку, досліджено у наукових працях багатьох вчених, і, насамперед, у роботах Бражникова А.С., Бугель Ю., Войтишек А.В., Гаврилова А.Н., Гребеник Т.В., Дзюблюк О.В., Крикун О.Ю., Онищак Н.М., Тептя О.В. та інших. Проте, незважаючи на значний внесок вчених у вирішення проблем кредитної діяльності, питання оцінки якості кредитного портфеля потребують подальшої розробки як в теоретичному, так і в організаційно-практичному аспектах. Оскільки ринок кредитування швидко і стрімко змінюється, а разом з ним змінюються фактори, що впливають на якість кредитних портфелів банків.

Метою даної роботи являється дослідження теоретико-методичних засад системи оцінки якості кредитного портфеля банку та перспектив підвищення якості кредитного портфеля банку. Для досягнення поставленої мети під час дослідження, мною були поставлені наступні **завдання**:

- дослідити теоретичні засади та особливості системи оцінки якості кредитного банку та шляхи її удосконалення;
- проаналізувати методичні підходи та основні показники оцінювання якості кредитного портфеля банку;
- запропонувати перспективи та шляхи удосконалення якості кредитного портфеля банку.

Об'єктом дослідження в даній роботі виступає процес оцінки якості кредитного портфеля в банку.

Предметом дослідження є кредитний портфель банку.

Методи дослідження. При написанні роботи були використані такі загальнонаукові та спеціальні методи дослідження: опис, порівняння, аналіз, метод абстрагування і узагальнення, абсолютні, відносні та середні величини, ряди динаміки, групування, графічний і табличний методи, моделювання.

Інформаційна база роботи. Фактологічну основу дослідження складають законодавчі і нормативні документи НБУ, що регулюють кредитну діяльність банків; закони України; фінансова звітність досліджуваного банку АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК».

Практична цінність роботи. Запропонована методика оцінки якості кредитного портфеля дозволить банку покращити кредитну діяльність.

Особистий внесок магістра. Випускна кваліфікаційна робота є завершеним дослідженням автора. Всі запозичення мають посилання.

Публікація. Результати дослідження знайшли відображення у статті «Управління кредитним портфелем банку в умовах фінансової кризи». *Управління діяльністю фінансових установ: зміни стереотипів: зб. наук. ст. студ. денної форми навч. / відп. ред. Н.П. Шульга. Київ: Київ. нац. торг. - екон. ун-т, 2019. 308 с.*

Структура роботи. Випускна кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків та пропозицій і списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить стор., ілюстрованих рис. та табл. Список використаних джерел налічує 50 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОЦІНКИ ЯКОСТІ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ БАНКУ

Кредитний портфель в економічній літературі визначається як сукупність усіх банківських позик, що структуровані за певними параметрами відповідно до завдань визначеної кредитної політики банку [1]. Кредитування є ключовим напрямком серед активних операцій банку, адже кредитний портфель банку становить приблизно від третини до половини сукупного обсягу активів банку. Виходячи з цього, можна вважати кредитний портфель банку одним із найвагоміших компонентів і найризикованіших напрямів в структурі відсоткових доходів. Також кредитний портфель розглядається в структурі балансу банку, як єдине ціле та як структурована частина активів банку, що має свій рівень дохідності і ризику.

Більшість українських учених визначає кредитний портфель як сукупність усіх позичок, наданих банком з метою одержання прибутку. Іноземні економісти ширше тлумачать це поняття, трактуючи його як сукупність наданих позичок, що класифікуються на основі критеріїв, пов'язаних із різноманітними факторами ризику або способом захисту від нього.

На думку Вовк В.Я., кредитний портфель – це сукупність кредитів, наданих банком на певну дату з метою одержання доходів у вигляді відсотків [2, с. 343].

Дмитренко М.Г. і Потлатюк В.С. стверджують, що кредитний портфель – це сукупність усіх кредитів, наданих банком [3, с. 208].

На погляд Примостки Л.О., кредитний портфель – це сукупність усіх позик, наданих банком з метою отримання прибутку [4, с. 75].

Сало І.В. вважає, що кредитний портфель слід розглядати як сукупність усіх кредитів, наданих банком для одержання доходів. Обсяг кредитного портфеля оцінюється за балансовою вартістю всіх кредитів банку, у тому

числі прострочених, пролонгованих, сумнівних. У структурі банківського балансу кредитний портфель розглядається як одне ціле та складова активів банку, котра характеризується показниками дохідності та відповідним рівнем ризику [5, с. 125].

За твердженням Любуня О.С., кредитний портфель – це сукупність кредитів, наданих банком на певну дату; він характеризує величину капіталу, вкладеного банком у кредитні операції [6, с. 116].

Смовженко Т.С. зазначає, що кредитний портфель – це економічно обґрунтована і структурована сукупність кредитних угод і кредитних зобов'язань, яка є результатом цілеспрямованих управлінських рішень, прийнятих відповідно до вимог кредитної політики банку та органів банківського нагляду [7, с. 116].

На наш погляд, найбільш прийнятним є визначення кредитного портфеля як сукупності виданих кредитів, які класифіковані на основі критеріїв, що пов'язані з різними факторами кредитного ризику або способами захисту від нього.

Отже, сутність кредитного портфеля банку можна трактувати з двох різних позицій. На категоріальному рівні кредитний портфель – це економічні відносини, що виникають при видачі й погашенні кредитів, здійсненні прирівняних до кредитних операцій. У цьому випадку кредитний портфель визначається як сукупність кредитних вимог банку й інших вимог кредитного характеру, а також як сукупність виникаючих при цьому економічних відносин. На практичному рівні кредитний портфель являє собою сукупність активів банку у вигляді позичок, врахованих векселів, міжбанківських кредитів, депозитів і інших вимог кредитного характеру, класифікованих по групах якості на основі певних критеріїв.

Сутність кредитного портфеля розглядають також через його функції, які представлені в табл. 1.1. [8]

Таблиця 1.1

Характеристика функцій кредитного портфеля банку

Функції	Характеристика функцій
Розподільча та перерозподільча функції	Розподіл та перерозподіл позикового капіталу банківською установою за суб'єктами отримання кредитів в процесі реалізації кредитних операцій
Функція заміщення грошей кредитними операціями	Утворення додаткового платоспроможного попиту банківською установою за рахунок кредитів, що перешкоджає розвитку кризових явищ внаслідок інфляції та надвиробництва шляхом видачі кредитів
Функція об'єднання кредитів	Сукупність вимог банку за наданими кредитами
Функція мінімізація кредитного ризику	Забезпечення повернення кредитів шляхом проведення постійного моніторингу виданих кредитів
Функція розширення та диверсифікації доходної бази банку	Забезпечення високих темпів росту капіталу та доходів банку в процесі реалізації кредитних операцій

Деякі з функцій є похідними від загальновідомих функцій кредиту, а деякі є специфічними з огляду на специфіку кредитного портфеля [9].

Опираючись на функції та їх характеристики, можна виділити основні цілі формування кредитного портфеля. До них відносять:

- високий темп очікуваного доходу в майбутній довгостроковій перспективі;
- дотримання необхідної ліквідності кредитного портфеля;
- мінімізація рівня ризиків кредитного портфеля;
- високий рівень доходу в поточному періоді.

Як висновок, кредитний портфель поєднує в собі три взаємопов'язані між собою аспекти банківської діяльності – дохідність, ліквідність і ризик.

Основна характеристика дохідності кредитного портфеля – ефективна річна відсоткова ставка, яка є інструментом співставлення із дохідністю інших видів активів та аналізу обґрунтованості відсоткових ставок за виданими кредитами.

Ризик кредитного портфеля являє собою імовірність виникнення небажаних подій, що можуть виникнути в результаті прийняття рішення з управління кредитним портфелем в умовах невизначеності.

До ліквідності відносять здатність фінансового інструмента трансформуватися у грошові кошти, а ступінь ліквідності – проміжком часу, за який ця трансформація буде здійснена, тому для кредитного портфеля ліквідність виражається у вчасному поверненні кредитів.

В залежності від цілей, банк формує кредитний портфель певного типу. Тип кредитного портфеля, в загальному вигляді, являється його характеристикою, що показує співвідношення між прибутком та ризиком. Основні типи кредитного портфеля розглянемо в табл.1.2. [10].

Таблиця 1.2

Основні типи кредитного портфеля банку

Тип портфеля	Характеристика портфеля
Портфель доходу	Портфель орієнтовано на кредити, що забезпечують стабільний дохід, отримання якого характеризується мінімальними ризиками та постійною своєчасною виплатою відсотків
Портфель ризику	Портфель складається переважно з кредитів із високим рівнем ризику
Збалансований портфель	Даний портфель раціонально поєднує кредити різного типу, як високо ризиковані, так і з низьким рівнем ризику

Порівнявши основні типи кредитного портфеля, можна визначити, що ризиковий портфель характеризується підвищеним рівнем прибутковості при високому рівні ризику. У портфелі доходу рівень прибутку є нижчим, однак й кредитні ризики є мінімальними. Збалансований кредитний портфель представляє собою сукупність банківських кредитів та має структуру і фінансові характеристики, що знаходяться в межах вибору найбільш ефективного вирішення поєднання ризику і прибутковості.

Кредитний портфель характеризують за розміром та структурою.

Розмір кредитного портфеля визначають відносно обсягу всіх активно-пасивних операцій банку, а також порівнюють з кредитними портфелями інших банків. Оцінити розмір кредитного портфеля можна за допомогою балансової вартості всіх кредитів.

Структура кредитного портфеля – це співвідношення конкретних видів кредитних операцій в кредитному портфелі банку. Його структуру формують такі класифікаційні параметри [11]:

- суб'єкти кредитування (юридичні та фізичні особи);
- об'єкти кредитування (комерційний, інвестиційний, вексельний, іпотечний та споживчий різновиди кредитування);
- термін кредитування (кредити до запитання, короткострокові, середньострокові, довгострокові кредити,);
- розмір кредитування (малі, середні та великі за обсягами кредити);
- спосіб погашення (єдиним внеском, погашення у розстрочку);
- вид забезпечення (забезпечені, довірчі та кредити під фінансові гарантії 3-х осіб);
- техніка кредитування (кредити овердрафт, контокорентні кредити, кредитні лінії).

Структура кредитного портфеля банку може вважатися задовільною, якщо питома вага кредитів без забезпечення, проблемних кредитів складає не більш 50%.

У структурі балансу банку кредитний портфель розглядається як єдине ціле та складова частина активів банку, яка має свій рівень дохідності і відповідний рівень ризику. Основними критеріями кредитного портфеля є кредитний ризик і дохідність [12].

Кредитний ризик характеризують як невизначеність, стосовно повного та своєчасного виконання позичальником своїх зобов'язань, згідно з умовами кредитної угоди. Якщо ризик кредитного портфеля буде зменшуватися, то це автоматично призведе до поліпшення його якості, що спричинить зростання рівня ліквідності, а зростання кредитного ризику призведе до погіршення ліквідності банку і спричинить появу вже ризику ліквідності [13].

Надання кредитних послуг супроводжується значними ризиками. Це потребує жорсткого контролю та аналізу, для запобігання появи

непередбачуваних і негативних наслідків від їх реалізації. Рівень кредитного ризику визначається розміром фінансових втрат унаслідок неповернення (несвоєчасного повернення) позичальником основного боргу та несплати відсотків за кредитом [14].

Управління кредитними ризиками здійснюється в кілька етапів, наведених на рис. 1.1. [15]

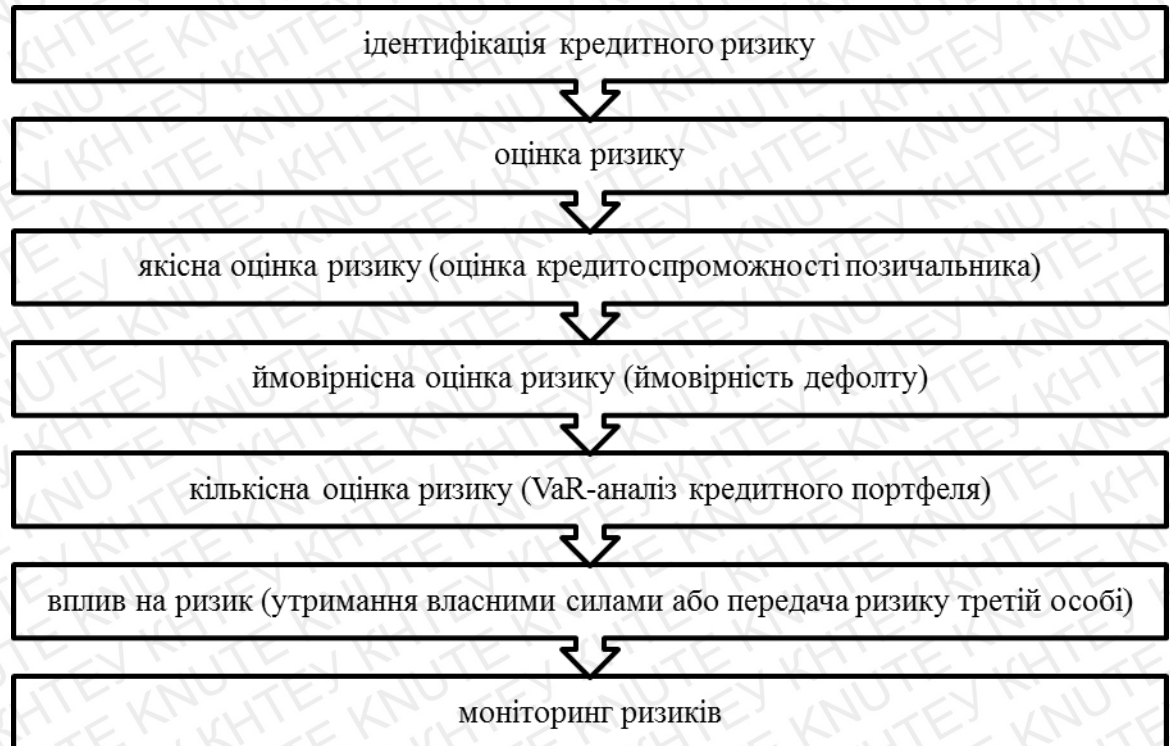


Рис.1.1 Етапи управління кредитними ризиками портфеля

Дохідність кредитного портфеля залежить від його структури й обсягу, від рівня відсоткових ставок за кредитами, умов конкуренції між банками на ринку, власних можливостей банку щодо вибору напрямів та об'єктів кредитування [16]. На формування структури кредитного портфеля банку істотно впливає специфіка ринку, який обслуговується банком. Для спеціалізованих банків структура кредитного портфеля концентрується в певних галузях економіки. Іпотечним банкам характерне довгострокове кредитування. Кредитний портфель ощадних банків складається переважно зі споживчих кредитів та позик фізичним особам. Обсяг і структура кредитного портфеля банку також залежать від наступних чинників:

- офіційна кредитна політика банку;
- правила регулювання банківської діяльності;
- величина капіталу банку;
- досвід і кваліфікація менеджерів;
- рівень дохідності різних напрямів розміщення коштів.

Банки змінюють структуру кредитного портфеля, пристосовуючись до динаміки змін у банківському секторі та економіці загалом. Це призводить до отримання найбільш сприятливих показників його цільових характеристик – дохідності, ризику та ліквідності.

Отже, якість кредитного портфеля банку означає формування такої його структури, яка забезпечувала б належний рівень його ліквідності та максимальний рівень дохідності банківської установи за мінімального рівня кредитного ризику. [17, с. 115] При формуванні кредитного портфеля потрібно враховувати його збалансованість, дохідність, ліквідність та ризикованість, тому що ці показники мають вагомий вплив на діяльності банку в цілому.

Для підвищення якісного стану кредитного портфеля слід застосовувати такі фактори: зниження ризику кредитного портфеля, збільшення частки короткострокових кредитів у складі кредитного портфеля, шляхом зниження вартості кредитів, покращення рівня їх забезпечення. Кредитний портфель вважається структурованим портфелем активів, що піддається оцінці, сегментації, класифікації та управлінню, характер якого документально визначений кредитною політикою банку щодо залучення коштів та спрямування їх на кредитування клієнтів на основі відповідних принципів.

Концепція формування кредитного портфеля утворює цілий ряд послідовних етапів реалізації банківським менеджментом певних заходів щодо досягнення стратегічних цілей кредитної політики і управління кредитними операціями в такий спосіб, щоб досягти максимальної дохідності за прийнятного рівня ризику.

Перевагою такого концептуального рівня управління кредитним портфелем банку є охоплення всіх аспектів кредитної діяльності на рівні банківської установи загалом, а не лише взаємин із окремо взятими позичальниками. Бугель Ю. запропонувала впровадження семи елементів даної концепції, які можуть бути умовно поділені на дві основні складові частини:

- 1) підготовчо-аналітичну;
- 2) формувально-коригуючу.

Структура концепції формування кредитного портфеля поділяється на складові частини концепції, що являє собою основу реалізації процесу, та елементи концепції, що є послідовними заходами банківського менеджменту із формування кредитного портфеля (табл. 1.3) [18].

Таблиця 1.3

Структура концепції формування кредитного портфеля банку *

Складові частини концепції	Елементи концепції
1. Підготовчо-аналітична забезпечує вихідні засади реалізації кредитної політики банку	1) визначення завдань формування кредитного портфеля відповідно до стратегічних цілей кредитної політики
	2) обґрунтування елементів концепції відповідно до сформульованих завдань
	3) виділення головних факторів впливу на можливості банку щодо оптимального формування кредитного портфеля
	4) збирання та аналітична обробка інформації, необхідної для здійснення позичкових операцій
2. Формувально-коригуюча охоплює безпосереднє прийняття рішень щодо здійснення позичкових операцій і формування відповідної структури кредитного портфеля на основі обраних критеріїв його якості	1) визначення критеріїв оцінки якості кредитів, що утворюють кредитний портфель банку
	2) формування структури кредитного портфеля у відповідності до розмірів груп класифікованих за ступенем якості кредитів
	3) моніторинг кредитного ризику, формування резервів і коригування структури кредитного портфеля

* Джерело: складено автором на основі [18, с. 26]

Визначені частини концепції можуть слугувати основою для вираження двох базових функцій процесу управління кредитним портфелем банку:

1) інформаційно-аналітичної, що передбачає здійснення комерційним банком усього комплексу заходів щодо підбору й аналізу інформації про можливості руху кредитних вкладень у різних сферах застосування на основі обраних параметрів якості взаємин із тими чи іншими позичальниками, що виражається прийнятним рівнем дохідності і ризику кредитних операцій;

2) оптимізаційної, яка передбачає здійснення заходів із диверсифікації кредитного портфеля задля зниження рівня кредитного ризику та забезпечення надійного повернення наданих у тимчасове користування коштів.

Виділення головних факторів впливу на можливості банку щодо оптимального формування кредитного портфеля є важливим етапом розробки цілісної концепції відповідної сфери банківської діяльності.

Окремим напрямом управління кредитним портфелем є проведення його аналітичної оцінки. До складу методу аналізу показників включені такі класифікаційні групи: обов'язкові показники кредитного ризику, встановлені НБУ; агреговані показники якості управління кредитним портфелем; показники достатності резервів банку для покриття збитків; показники дохідності кредитного портфеля; показники, що вимірюють вплив змін процентних ставок на чистий процентний дохід банку та дохідність кредитного портфеля. При цьому до обов'язкових показників кредитного ризику, встановлених НБУ, віднесено: норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента; норматив великих кредитних ризиків; норматив максимального розміру кредитних ризиків щодо пов'язаних осіб.

До агрегованих показників якості управління кредитним портфелем включено: коефіцієнт кредитної активності; показник частки кредитного портфеля у сукупних зобов'язаннях; коефіцієнт покриття кредитного портфеля власним капіталом; коефіцієнт темпу росту кредитного портфеля.

До показників достатності резервів банку для покриття збитків віднесено: коефіцієнт захищеності кредитного портфеля резервом; коефіцієнт

покриття кредитного ризику капіталом банку; показник частки якісних позичок в кредитному портфелі; показник частки проблемних позичок в кредитному портфелі; коефіцієнт покриття збиткових позичок резервом; показник частки списаних позичок в кредитному портфелі; коефіцієнт частки списаних позичок в проблемних позичках.

До показників дохідності кредитного портфеля включено: показник прибутковості кредитного портфеля; показник потенційного росту кредитного портфеля; показник дохідності кредитів, що приносять дохід; показник прибутковості кредитів, що приносять дохід; коефіцієнт частки позичок, що не приносять доходу у активах; коефіцієнт частки позичок, що не приносять доходу у кредитному портфелі; коефіцієнт частки пролонгованих кредитів у кредитному портфелі; коефіцієнт частки прострочених кредитів у кредитному портфелі.

На формування структури кредитного портфеля банку істотно впливає специфіка сектору ринку, який обслуговується цим банком. Для спеціалізованих банків структура кредитного портфеля концентрується в певних галузях економіки. Для іпотечних банків характерним є довгострокове кредитування. У структурі кредитного портфеля ощадних банків переважають споживчі кредити та позички фізичним особам.

Банк має сформувати кредитний портфель за вимогами державної кредитної політики відповідно до його місця в її впровадженні. Це - стратегічний кредитний портфель, в якому визначаються перспективи підвищення кредитної активності банку, встановлюються співвідношення у розподілі кредитів за строками, галузями виробництва, регіонами, підприємницькими структурами і споживачами, визначаються пріоритети у кредитуванні малого і середнього бізнесу, обслуговуванні зовнішнього і внутрішнього товарного обігу тощо.

Банк формує кредитний портфель до моменту укладання кредитних угод на основі обсягів і з урахуванням структури стратегічного кредитного портфеля, тобто згідно з державними пріоритетами. Відбувається це шляхом

відбору із представлених потенційними позичальниками кредитних проектів таких, що задовольняють принципівим вимогам кредитування. Це — переддоговірний (потенційний), або тактичний, кредитний портфель, в якому здійснюється декомпозиція стратегічного портфеля.

Портфель фактично наданих кредитів, або фактичний кредитний портфель зараз є загальновизнаним. Проте, оцінка його якості має здійснюватися не тільки у традиційно встановленому порядку, а й за ознаками повноти реалізації завдань стратегічного кредитного портфеля. У такій ситуації кредитний портфель посідає належне йому активне місце не тільки в управлінні кредитною діяльністю окремого банку, а й банківської системи в цілому, сприяє вирішенню проблем забезпечення зростання потенціалу національної економіки.

В управлінні кредитним портфелем банку необхідно дотримуватися таких принципів:

1. Принцип цільової спрямованості кредитного портфеля на виконання завдань державної кредитної політики, яка визначає у просторі і часі як обсяги й динаміку, так і структуру кредитного портфеля за різними форматами. Цей принцип суттєво відрізняється від загальноприйнятого тлумачення, яке лише спрямовує позичальника на цільове використання кредитних коштів у межах кредитної угоди. Крім того, у запропонованому трактуванні даний принцип логічно включає вимоги до диференціації кредитного портфеля за різними ознаками, що зараз теоретично визначається в окремому принципі, згідно з яким диференціація кредитів здійснюється виключно відповідно до власних інтересів банку.

2. Принцип забезпечення якнайменш загрозливого рівня ризикованості кредитного портфеля, який не тільки гарантує стабільність діяльності окремого банку, а й банківської системи в цілому, а також рівновагу всього економічного комплексу. Дотримання цього принципу вимагає комплексного підходу до управління кредитним портфелем, починаючи з розробки стратегічного портфеля, відбору найменш ризикованих проектів і надійніших

позичальників, забезпечення майнових та інших гарантій тощо при формуванні тактичного кредитного портфеля і закінчуючи моніторингом ризикового середовища при реалізації кредитних угод.

3. Принцип забезпечення дохідності кредитного портфеля банку, реалізація якого потребує не тільки платності кредитів, що уявляється класичним принципом кредитування, а й зв'язку ціни кредиту з рівнем ризикованості кредитного портфеля, а також іншими чинниками ціноутворення на кредитні послуги.

Отже, управління кредитним портфелем є складним фінансово-економічним процесом, який потребує різних форм математичного, інформаційного, технологічного та програмного забезпечення.

РОЗДІЛ 2

СИСТЕМА ОЦІНКИ ЯКОСТІ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ БАНКУ

2.1. Аналіз динаміки та обсягів кредитів у банку

На сьогоднішній день стан банківської системи України характеризується більш активним та прибутковим процесом кредитування серед банків (починаючи з 2018 року), порівняно з попередніми роками. Також серед ключових пріоритетів для банків на 2019 р. - повноцінне відновлення корпоративного кредитування та продовження розчищення балансів від непрацюючих кредитів та активне збільшення сфери кредитування населення. В додаток до цих факторів слід враховувати значні динамічні коливання в змінних умовах фінансових ринків. Однією з ключових складових розвитку банківського сектору та економіки загалом є ефективна, стійка і стабільна діяльність банку, а саме процесу кредитування [19].

Ефективність кредитної діяльності банків є вирішальним фактором життєдіяльності банків, оскільки кредитний портфель становить приблизно половину всіх активів банку. У структурі балансу банку кредитний портфель розглядається як єдине ціле та як окрема частина активів, що має власний рівень дохідності та ризику. Тому для успішного кредитування банки мають сформувати та реалізувати ефективну систему управління кредитним портфелем.

Активна кредитна політика банку сприяє зростанню економіки, розвитку сфери господарювання, створює основу для економічної стабільності. При цьому, кредитування є одним з ключових напрямів діяльності банків і має високий рівень прибутковості та ризику [20].

Аналізувати динаміку та обсяги кредитного портфелю будемо на прикладі АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК».

Публічне акціонерне товариство «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК» зареєстровано Національним банком України 10 лютого 1993р. за реєстраційним № 149. Банк є резидентом України, зареєстрована адреса та місце здійснення діяльності банку – Україна, 01004 м. Київ, вул. Пушкінська, 42/4.

Креді Агріколь Банк працює на фінансовому ринку України з 1993 року та пропонує повний спектр банківських послуг корпоративним клієнтам та фізичним особам, включаючи преміум клієнтів. Креді Агріколь Банк – це сучасний універсальний банк та найстарший іноземний банк в Україні.

Креді Агріколь Банк обслуговує всі категорії клієнтів: від приватних осіб до великих міжнародних корпорацій, та надає їм повний спектр фінансових послуг завдяки спеціалізованим командам. Особливий акцент банк робить на співпраці з агросектором, пропонуючи своїм клієнтам поєднання аграрної та фінансової експертизи, а також інноваційні рішення для українського ринку.

У АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК» кредити та заборгованість клієнтів визнаються, коли банк надає грошові кошти з метою придбання або створення дебіторської заборгованості клієнта, яка не пов'язана з похідними фінансовими інструментами, з фіксованими або такими, що можуть бути визначені, платежами, яка не котирується на активному ринку та має бути погашена на встановлену чи визначену дату; при цьому банк не має наміру здійснювати торгові операції з цією дебіторською заборгованістю.

Кредити, надані клієнтам, утримуються банком в рамках бізнес-моделі, мета якої – утримування фінансових активів для отримання передбачених договором грошових потоків. Продаж (відступлення права боргу за кредитами) внаслідок підвищення кредитного ризику, не суперечить цій бізнес-моделі. Характеристики контрактних грошових потоків визначаються шляхом тестування на відповідність SPPI-критерію.

Кредити, надані банком, первісно визнаються за справедливою вартістю з урахуванням відповідних витрат на проведення операції. У

подальшому кредити відображаються за амортизованою вартістю із використанням методу ефективної ставки відсотка. Кредити, надані клієнтам, відображаються за вирахуванням резерву під очікувані кредитні збитки з 1 січня 2018 року (до 1 січня 2018 року за вирахуванням резерву на знецінення).

Для оцінки розвитку процесу кредитування варто спочатку проаналізувати сучасний стан кредитних операцій банку, починаючи з визначення місця, яке посідають кредитні операції в загальному обсязі активів банку. Для цього розраховується коефіцієнт питомої ваги кредитів у загальних активах банку за формулою [21]:

$$Ч_{к.о.} = \frac{\text{Кредитні вкладення}}{\text{загальні активи}} \quad (2.1)$$

Використаємо дані фінансового звіту АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК» для розрахунку даного коефіцієнта (табл. 2.1).

Обчисливши питому вагу кредитів у активах банку, бачимо динаміку росту кредитних операцій в структурі активів банку. За останні два звітні роки питома частка кредитів у портфелі банку значно зросла (на 14,3%), це пов'язано з поліпшенням ситуації у сфері кредитування.

Таблиця 2.1

Частка кредитів у загальних активах АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК» у 2016 – 2018 рр. (станом на 31.12)*

Рік	Кредити та заборгованість клієнтів, тис. грн.	Активи, тис. грн.	Питома вага кредитів, %
2016	15 505 337	29 895 180	51,8
2017	19 393 162	30 945 030	62,7
2018	21 686 097	32 788 696	66,1

Примітка: складено за даними річного фінансового звіту банку [20]

У структурі активів АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК» кредити займають найбільшу питому вагу і забезпечують отримання ним більшої половини усіх доходів. Кредитні операції є високодохідними, але й разом з тим зростання

частки кредитних вкладень у загальному обсязі активів свідчить про підвищення ризикової діяльності банку в цілому.

Дослідимо динаміку змін за суб'єктами діяльності у структурі кредитного портфеля АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК» у період з 2016 р. по 2018 р. Також зазначимо, що до кредитів, що надані юридичним особам, віднесені всі кредити бізнес-сегменту «Суб'єкти малого та середнього бізнесу і корпорації», незалежно від мети отримання кредиту та з урахуванням того, чи є позичальник суб'єктом господарської діяльності, згідно з його правовстановлюючими документами. До іпотечних кредитів фізичних осіб відносяться кредити, які надані на купівлю нерухомості на первинному або вторинному ринку. До споживчих кредитів фізичних осіб відносяться переважно автокредити та готівкові незабезпечені кредити (табл. 2.2).

Як свідчать дані табл. 2.2 протягом досліджуваного періоду існувала чітка тенденція щодо підвищення обсягів кредитування. Визначимо темп приросту кредитів для більш детального аналізу. Отже, темп приросту кредитів, без резервів, у даний період становить 11,9% або 2 072 835 тис. грн.

Таблиця 2.2

Обсяги складових кредитного портфеля АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК» у період з 2016 – 2018 рр. (станом на 31.12), тис. грн. *

Назва статті	2016	2017	2018
Кредити, що надані юридичним особам	18 277 448	16 851 269	20 095 628
Іпотечні кредити фізичних осіб	91 312	232 322	97 782
Споживчі кредити, що надані фізичним особам	3 070 749	1 957 424	3 759 134
Резерв під знецінення кредитів	(2 046 347)	(3 535 678)	(2 266 447)
Усього кредитів (за мінусом резервів)	19 393 162	15 505 337	21 686 097

Примітка: складено за даними річного фінансового звіту банку [20]

Протягом всього досліджуваного періоду відбувалося підвищення обсягів кредитування банківською установою, що є позитивним явищем, адже кредитування - це головне джерело отримання прибутку банком.

Використаємо дані табл. 2.2 для побудови графіку розподілу кредитів фізичних та юридичних осіб у кредитному портфелі банку (рис. 2.1).

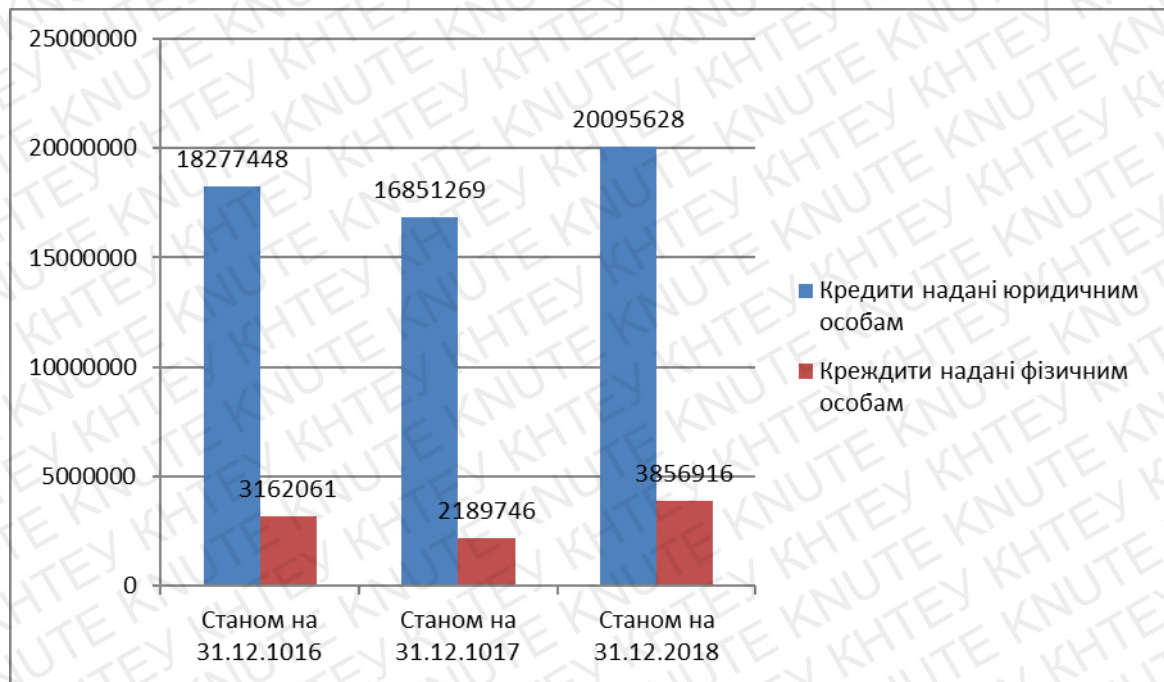


Рис. 2.1 Розподіл кредитів, що надані юридичним та фізичним особам, АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК» у 2016-2018 рр. (станом на 31.12), тис. грн.

Як можна побачити з наведеного вище рис. 2.1, найбільшу вагу у кредитному портфелі банку займають кредити юридичних осіб, причому вона суттєво перевищує частину кредитного портфеля, що належить фізичним особам.

Проаналізуємо структуру кредитів банку за видами економічної діяльності. Для цього визначимо основні види економічної діяльності та їх частки в структурі кредитів банку (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

**Структура кредитів за видами економічної діяльності АТ «КРЕДІ
АГРІКОЛЬ БАНК» у 2016 – 2018 рр. (станом на 31.12)***

Види економічної діяльності	2016		2017		2018	
	Сума, тис. грн.	Частка, %	Сума, тис. грн.	Частка, %	Сума, тис. грн.	Частка, %
Оптова та роздрібна торгівля	7 867 604	41,32	6 819 263	31,81	7 454 276	31,12
Переробна промисловість	4 565 087	23,98	6 465 464	30,16	6 216 464	25,95
Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	3 874 735	20,35	4 178 850	19,49	5 069 873	21,17
Фізичні особи	2 187 361	11,49	3 162 061	14,75	3 856 916	16,10
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	314 611	1,65	574 275	2,68	380 307	1,59
Інші	123 192	0,64	239 596	1,11	370 538	1,55
Операції з нерухомим майном	102 547	0,54	-	-	109 899	0,46
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	5 878	0,03	-	-	166 571	0,70
Усього кредитів та заборгованості клієнтів до вирахування резервів	19041 015	100,0	21439 509	100,0	23 952 544	100,0

Примітка: складено за даними річного фінансового звіту банку [20]

Проаналізувавши дані табл. 2.3, бачимо, що ключову частку всіх кредитів становить сфера: торгівлі, переробної промисловості, с/г та кредитування фізичних осіб.

Для повноти аналізу структури кредитного портфеля дослідимо кредити у розрізі видів забезпечення.(табл. 2.4).

Таблиця 2.4

**Кредити АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК» в розрізі видів
забезпечення у 2016 – 2018 рр. (станом на 31.12), тис. грн.***

Назва статті	2016	2017	2018
Незабезпечені кредити	4 424 623	4 059 737	4 963 564
Кредити, що забезпечені:			
грошовими коштами	61 221	211 008	170 448
нерухомим майном	2 605 968	3 105 638	3 816 044
у т. ч. житлового призначення	177 936	135 563	157 998
гарантіями і поручительствами	6 591 864	6 520 899	6 008 697
рухомим майном	5 011 491	6 661 499	8 350 056
майновими правами	345 848	880 728	643 735
Усього кредитів та заборгованості клієнтів до вирахування резервів	19 041 015	21 439 509	23 952 544

Примітка: складено за даними річного фінансового звіту банку [20]

В наведеній вище таблиці вказана балансова вартість кредиту або прийнятого забезпечення в залежності від того, яка з цих сум виявиться меншою; решта суми заборгованості розкрита в складі незабезпечених кредитів. Балансова вартість кредитів була розподілена на основі ліквідності активів, прийнятих в якості забезпечення. Рухоме майно в основному включає товари в обороті або в переробці, автомобілі, устаткування та транспортні засоби (крім легкових транспортних засобів). Також потрібно зазначити, що обсяги кредитів юридичних та фізичних осіб становлять: у 2016 р. - 16 851 269 тис. грн. юридичних осіб та 2 189 746 тис. грн. фізичних осіб), у 2017 р. - 18 277 448 тис. грн. юридичних осіб та 3 162 061 тис. грн. фізичних осіб), у 2018 р. - 20 095 628 тис. грн. юридичних осіб та 3 856 916 тис. грн. фізичних осіб).

2.2 Оцінка якості кредитного портфеля банку

Проаналізувавши динамічні показники кредитного портфеля банку, слід звернути особливу увагу на його якість. Яка, передусім вимірюється рівнем ризику.

Проте, слід підкреслити, що для банківської діяльності важливим є не уникнення ризику взагалі, а його передбачення та зниження до мінімального рівня, тобто застосування різних методів управління ризиками.

Ризик як вартісний вираз імовірності подій тим більший, чим більша можливість отримати прибуток. Отже, отримати прибуток можна у випадку, коли ймовірність зазнати втрат буде зведена до мінімуму. В цьому напрямі існують дуже актуальні проблеми, пов'язані з розробленням єдиних основ оцінки та методів розрахунку кредитного ризику за кожним окремим позичальником, галуззю, країною в цілому.

Під ризиком розуміють загрозу втрати банком частини своїх ресурсів, недоотримання доходів або спричинення додаткових витрат у результаті здійснення певних фінансових операцій. [21] Кредитний ризик, або ризик неповернення боргу, може бути промисловим (пов'язаний з імовірністю спаду виробництва або попиту на продукцію певної галузі); ризик, обумовлений невиконанням з певних причин договірних умов; ризик, пов'язаний з трансформацією видів ресурсів (найчастіше за строком), та ризик форс-мажорних обставин.

Кредитний ризик вимірюється ймовірністю дефолту боржника та нормативами кредитного ризику. За даними звітності АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК», Максимальний рівень ризику на десять найбільших контрагентів станом на 31 грудня 2018 року становить 5 616 845 тис. грн (станом на 31 грудня 2017 року: 6 759 726 тис. грн). Максимальний рівень кредитного ризику на одного контрагента / групу пов'язаних контрагентів (враховуючи потенційні зобов'язання) станом на 31 грудня 2018 року становить 718 669 тис. грн. Порівняно з 31 грудня 2017 року кредитний ризик зменшився на 506 249 тис. грн (1 224 918 тис. грн станом на 31 грудня 2017 року).

Кредитний ризик портфеля вимірюється також рівнем знецінення кредитів.

Для оцінки знецінення АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК» класифікує кредитний портфель як:

- ✓ не знецінені (not impaired) активи;
- ✓ знецінені (impaired) активи;
- ✓ окремо суттєві активи;
- ✓ не суттєві знецінені активи.

Може бути неможливим ідентифікувати одну, окрему подію, що спричинила знецінення. Поєднаний вплив кількох подій може спричинити знецінення, тому банк оцінює сукупний вплив подій збитку на знецінення активів. Збитки, очікувані як наслідок майбутніх подій, незалежно від того, наскільки вони ймовірні, не визнаються.

Якщо банк не виявив об'єктивні ознаки знецінення фінансового активу на індивідуальній основі, банк розраховує резерв на колективній основі.

Для оцінки знецінення за несуттєвими активами, банк об'єднує такі активи у групи зі схожими характеристиками кредитного ризику.

З метою об'єднання активів, що надані юридичним особам, у групи зі схожими характеристиками кредитного ризику банк групує їх на основі наступних параметрів:

- ✓ сегмент портфелю (корпоративні клієнти, малі та середні підприємства);
- ✓ фінансовий рейтинг клієнта.

Банк об'єднує активи, надані фізичним особам, до груп фінансових активів на основі подібних характеристик кредитного ризику в залежності від:

- ✓ валюти активу (національна/іноземна валюта);
- ✓ групи продуктів (авто, іпотека, готівкові, інші);
- ✓ сегменту прострочення.

Якщо актив віднесено до категорії суттєвого активу, банк аналізує його грошові потоки на предмет знецінення на індивідуальній основі. Для несуттєвих знецінених фінансових активів резерв розраховується на колективній основі для груп фінансових активів зі схожими характеристиками. Якщо умови фінансового активу переглядаються або іншим чином змінюються внаслідок фінансових труднощів позичальника, банк визнає різницю між поточною вартістю оціночних майбутніх грошових потоків за новими умовами використання первісної ефективної процентної ставки та балансовою вартістю у складі відрахувань на резерви під знецінення.

Балансова вартість активу зменшується шляхом застосування рахунку резерву, та сума збитку визнається у Звіті про прибутки і збитки та інший сукупний дохід. Сума резерву визначається як різниця між балансовою вартістю активу та поточною вартістю оціночних майбутніх грошових потоків. Розрахунок поточної вартості оціночних майбутніх грошових потоків забезпеченого заставою фінансового активу відображає грошові потоки, що можуть виникнути в результаті звернення стягнення на предмет застави за мінусом витрат на отримання та продаж застави, незалежно від ступеня ймовірності звернення стягнення на предмет застави. Для фінансових активів, які оцінюються за амортизованою вартістю, якщо у подальшому періоді сума збитку від знецінення зменшується і це зменшення можна об'єктивно віднести до події, яка відбулася після визнання знецінення, то раніше визнаний збиток від знецінення сторнується через прибуток або збиток у тій мірі, в якій балансова вартість і активу на дату сторнування знецінення не перевищує амортизовану вартість, яка б існувала, якби не було визнане знецінення.

Якщо сума заборгованості за фінансовими активами вважається безнадійною, вона списується за рахунок відповідного резерву збитків від знецінення після завершення усіх необхідних процедур для відшкодування активу та після визначення остаточної суми збитку. Кошти, що надійшли за

раніше списаними за рахунок резервів кредитами, визнаються у складі відрахувань на резерви під знецінення.

Оціночний резерв під очікувані кредитні збитки (з 1 січня 2018 року) Починаючи з 1 січня 2018 року, відповідно до МСФЗ (IFRS) 9 «Фінансові інструменти» банк визнає резерв під очікувані кредитні збитки за всіма своїми борговими фінансовими активами, які оцінюються за амортизованою вартістю або справедливою вартістю через інший сукупний дохід, та фінансовими зобов'язаннями із кредитування.

Принциповою відмінністю МСФЗ 9 від МСБО 39, є те, що він вимагає оцінювати і визнавати резерв під очікувані, а не понесені кредитні збитки за фінансовим активом.

Очікувані кредитні збитки – це зважена за ймовірністю ризику дефолту оцінка кредитних збитків (тобто теперішня вартість усіх недоотриманих сум грошових коштів, дисконтована під ефективну ставку відсотка). Недоотримані суми грошових коштів – це різниця між грошовими потоками, що належать до сплати банку згідно з договором, і грошовими потоками, які банк очікує отримати.

Оцінка резерву під очікувані кредитні збитки здійснюється виходячи з поточної кредитної якості активу та того, наскільки змінився рівень кредитного ризику порівняно з датою первісного визнання наступним чином:

- «стадія 1» складається з усіх фінансових активів, по яких не відбулося істотне збільшення кредитного ризику з моменту первісного визнання. Банк розраховує очікувані кредитні збитки на наступні 12 місяців – частина кредитних збитків, очікуваних протягом всього строку дії фінансового інструменту, що можуть виникнути в результаті настання подій дефолту протягом наступних 12 місяців.

- «стадія 2» складається з активів, для яких кредитний ризик істотно збільшився і не може вважатися низьким або обмеженим. Очікуваний кредитний збиток розраховується банком як очікувані кредитні збитки, що

виникають внаслідок настання всіх можливих подій дефолту протягом очікуваного строку дії фінансового інструменту.

- «стадія 3» містить усі активи в дефолті. Банк здійснює оцінку таких активів на основі очікуваного кредитного збитку за весь строк дії фінансового інструменту.

Якщо фінансовий актив відповідає визначенню придбаного або створеного кредитно-знеціненого фінансового активу, при первісному визнанні він визнається за справедливою вартістю, і у подальшому резерв під очікувані кредитні збитки збільшується або зменшується тільки у разі зміни очікуваних кредитних збитків із дати первісного визнання. Банк визнає очікувані кредитні збитки протягом усього строку дії фінансового активу (спрощений підхід) за дебіторською заборгованістю.

Для визначення чи відбулося істотне збільшення кредитного ризику із моменту первісного визнання, на кінець кожного місяця банк обчислює різницю між рівнем кредитного ризику на дату балансу та рівнем кредитного ризику, який був притаманний фінансовому активу станом на дату його первісного визнання.

З цією метою по активних операціях з іншими банками, суб'єктами корпоративного, малого і середнього бізнесу банк використовує внутрішні рейтинги Anadefi.

Банк дотримується абсолютного порогу (рейтинг Anadefi «E»), поза яким активи автоматично класифікуються до стадії 2.

В якості відносного критерію суттєвості знецінення банк здійснює вимірювання кількісних змін імовірності дефолту (PD) за контрактом між датою первісного визнання та звітною датою. З цією метою банк використовує матриці, що дозволяють врахувати зміни рейтингу та визначити рейтинг, еквівалентний до початкового рейтингу, на основі терміну, що сплинув, та терміну, що залишився.

Актив класифікується до стадії 2, якщо PD для залишкового терміну дії фінансового активу на звітну дату вищий за еквівалентний PD (визначений на основі еквівалентного рейтингу), збільшений на 2 %.

Банк відносить до стадії 2 кредити, що належать до роздрібного портфелю, в разі наявності прострочення боргу більше ніж на 30 днів на звітну дату або протягом останніх 12 місяців.

Банк використовує непрацюючий статус реструктуризованої (forborne) заборгованості як якісний показник для зниження до рівня стадії 2.

Банк розраховує очікувані кредитні збитки для усіх активів на портфельній (статистичній) основі, окрім наступних випадків, для яких застосовується індивідуальна основа: знецінені суттєві фінансові активи; фінансові активи щодо яких зафіксовано операційний інцидент; за виняткових обставин, деякі незнецінені активи, для яких застосування індивідуальної оцінки є доцільнішим, як більш надійний і точний підхід порівняно з колективною оцінкою. Такі винятки повинні затверджуватися рішенням Колегіального органу. Визначено максимально 1-річний термін, протягом якого боржників слід оцінювати на індивідуальній основі при тому, що вони можуть залишатись незнеціненими.

Оцінювання очікуваних кредитних збитків на індивідуальній основі здійснюється банком шляхом неупередженої оцінки щонайменше двох сценаріїв погашення активу, що реалізується через врахування суми збитків, середньозваженої на ймовірність виникнення кожного зі сценаріїв. Банк регулярно, принаймні раз на рік, переглядає методологію та припущення, що використовуються для індивідуальної оцінки очікуваних кредитних збитків, з метою скорочення будь-яких розривів між оцінками та фактичним досвідом щодо кредитних збитків.

Банк також на кінець кожного місяця проводить оцінку фінансових активів щодо наявності події збитку. Якщо хоча б один з нижчезазначених факторів має місце на звітну дату, фінансовий актив відносять до 3 стадії та класифікують як дефолтний (знецінений):

- ✓ кількість днів прострочення за фінансовим активом перевищувала 90 днів протягом останніх 12 місяців;
- ✓ події, що призвели до присвоєння рейтингів дефолту Anadeŕi NCG (F або Z) (за внутрішньою класифікацією банку – прострочка більше 90 днів або інша інформація про неплатоспроможність клієнта, що отримана банком, судові позови щодо банкрутства позичальника тощо);
- ✓ статус вимушено реструктуризованого активу (forborne exposure), що не обслуговується, за визначенням Європейського Банківського Управління (ЕБУ), тобто таких активів, до яких було вжито ризикову реструктуризацію (forbearance).

Ризикова реструктуризація – це модифікація умов або рефінансування боргу внаслідок фінансових труднощів позичальника; безнадійність фінансового активу, тобто, коли не залишається жодної надії навіть на часткове повернення (наприклад, після укладення договору часткового прощення боргу з клієнтом); фіксація операційного інциденту щодо активу.

Для оцінки очікуваних кредитних збитків на портфельній основі банк використовує наступні параметри, які щорічно визначаються на базі статистичного аналізу із застосуванням експертного судження:

PD (probability of default – імовірність дефолту) – імовірність невиконання зобов'язань контрагентом, що визначається для кожного рейтингу як імовірність визнання дефолту позичальника протягом року;

LGD (loss given default – збиток у випадку дефолту) – частина фінансового активу, яку не буде відшкодовано в разі класифікації фінансового активу як знеціненого. LGD визначається на основі історичних даних про дискontовані грошові потоки погашення заборгованості (з врахуванням прямих та непрямих витрат) з моменту першого дефолту клієнта;

CCF (credit conversion factor – коефіцієнт кредитної конверсії) – імовірність виконання непогашеного фінансового зобов'язання із

кредитування. CCF розраховується як співвідношення реального збільшення балансової заборгованості в результаті виконання до дати дефолту до максимально можливого збільшення балансової заборгованості в результаті виконання до дати дефолту;

PRAC (cumulative early prepayment rate – кумулятивний коефіцієнт дострокового погашення) – коефіцієнт, який показує, наскільки реальний термін кредиту буде коротший, ніж термін за договором. Розрахунок PRAC здійснюється на основі історичних даних шляхом порівняння графіка погашення за договором з фактичним щомісячним погашенням для кожної угоди.

В табл. 2.5 наведено кредитну якість кредитів залежно від стадії.

Таблиця 2.5

Кредитна якість кредитів АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК» станом на 31.12.2018, тис. грн.*

Вид кредитів	Стадія 1	Стадія 2	Стадія 3	Усього
Юридичні особи				
Групова основа	17 287 653	741553	3 716	18 032 922
Мінімальний кредитний ризик	6 383 383	-	-	6 383 383
Низький кредитний ризик	2 060 683	-	-	2 060 683
Середній кредитний ризик	8 840 671	737 878	-	9 578 549
Високий кредитний ризик	2 916	3 675	-	6 591
Дефолтні клієнти	-	-	3 716	3 716
Індивідуальна основа	-	125 832	1 936 874	2 062 706
Високий кредитний ризик	-	125 832	-	125 832
Дефолтні клієнти	-	-	1 936 874	1 936 874
Загальна сума кредитів до вирахування резервів	17 287 653	867 385	1 940 590	20 095 628
Резерв під очікувані кредитні збитки	(253 119)	(84 897)	(1815 663)	(2 153 679)
Усього кредитів за мінусом резервів	17 034 534	782 488	124 927	17 941 949
Іпотечні кредити фізичних осіб				
Групова основа	84 844	943	11 995	97 782
Низький кредитний ризик	71 236	-	-	71 236
Середній кредитний ризик	13 608	-	-	13 608
Високий кредитний ризик	-	943	-	943
Дефолтні клієнти	-	-	11 995	11 995

Продовження табл. 2.5

Індивідуальна основа	-	-	-	-
Загальна сума кредитів до вирахування резервів	84 844	943	11 995	97 782
Резерв під очікувані кредитні збитки	(2 062)	(429)	(11 219)	(13 710)
Усього кредитів за мінусом резервів	82 782	514	776	84 072
Споживчі кредити, що надані фізичним особам				
Групова основа	3 653 452	33 275	64 851	3 751 578
Мінімальний кредитний ризик	2 474 127	-	-	2 474 127
Низький кредитний ризик	215 717	-	-	215 717
Середній кредитний ризик	952 075	6 651	-	958 726
Високий кредитний ризик	11 533	26 624	-	38 157
Дефолтні клієнти	-	-	64 851	64 851
Індивідуальна основа	-	-	7 556	7 556
Дефолтні клієнти	-	-	7 556	7 556
Загальна сума кредитів до вирахування резервів	3 653 452	33 275	72 407	3 759 134
Резерв під очікувані кредитні збитки	(33 769)	(5 784)	(59 505)	(99 058)
Усього кредитів за мінусом резервів	3 619 683	27 491	12 902	3 660 076

Примітка: складено за даними річного фінансового звіту банку [20]

Як бачимо, станом на 31.12.2018 р. в АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК» в кредитах юридичним особам превалюють кредити, оцінювання яких здійснюється на груповій основі, більшість кредитів мають середній та мінімальний рівень ризику. Щодо фізичних осіб, то їх кредити в основному мають низький кредитний ризик, це стосується що іпотечних кредитів, що споживчих.

З 1 січня 2018 року банк здійснює класифікацію кредитів, виданих юридичним та фізичним особам, за кредитною якістю відповідно до їх характеристик кредитного ризику та внутрішньої класифікації наступним чином:

Мінімальний кредитний ризик – ризик невиконання зобов'язань боржника оцінюється як малоймовірний або дуже низький, для юридичних

осіб: внутрішній рейтинг A+; A; B+; B; для фізичних осіб: діапазон значень PD - $PD \leq 0,5 \%$;

Низький кредитний ризик – ризик невиконання зобов'язань боржника оцінюється як невеликий, для юридичних осіб: внутрішній рейтинг C+; C; C-; для фізичних осіб: діапазон значень PD - $0,5 \% < PD \leq 2 \%$;

Середній кредитний ризик – боржники мають достатню вірогідність в майбутньому стикнутися з труднощами в обслуговуванні боргу, для юридичних осіб: внутрішній рейтинг D+; D; D-; для фізичних осіб: діапазон значень PD - $2 \% < PD \leq 20 \%$;

Високий кредитний ризик – сигналізує про велику вірогідність банкрутства боржника (переддефолтний стан), для юридичних осіб: внутрішній рейтинг E+; E; E-; для фізичних осіб: діапазон значень PD - $20 \% < PD < 100 \%$;

Дефолтні клієнти – боржники з ознаками дефолту, непрацюючі кредити, внутрішній рейтинг для юридичних осіб: F/Z; F; Z; для фізичних осіб: діапазон значень PB - PD = 100 %.

Кредитний портфель банку схильний до всіх основних видів ризику, які супроводжують фінансову діяльність: ризику ліквідності, ризику процентних ставок, кредитному ризику. Банки визначають кредитний ризик за кредитами, наданими юридичним та фізичним особам, визначивши імовірність настання дефолту клієнта. Імовірність дефолту клієнта визначають за фінансовим станом клієнтів, за яким поділяють фізичних осіб на 5 класів (1 – фінансовий стан високий, 2 – фінансовий стан добрий, 3 – фінансовий стан задовільний, 4 – фінансовий стан незадовільний, 5 – фінансовий стан критичний), а юридичних – на 10 класів (залежно від отриманого значення інтегрального показника фінансового стану боржника з урахуванням величини підприємства) [22].

На рис. 2.2 наведено розподіл кредитів фізичних осіб за класами.



Рис. 2.2 Розподіл кредитів за класами боржника – фізичної особи
АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК» станом на 31.12.2018, %

На рис. 2.2 представлено розподіл кредитів за класами боржника – фізичної особи станом на 31.12.2018 р., який показує, що найбільшу частку – 92,01% кредитів було видано 1 класу боржників, який характеризується, як фінансовий стан позичальника високий, фінансові можливості виконати зобов'язання за кредитом перевищують їх оптимальні значення. Також інші класи займають менше 8%: 2 клас 6,48%, 3 клас 0,92%, 4 клас 0,63%, 5 клас 0.04%.

Клас 2 характеризують як фінансовий стан позичальника високий, фінансові можливості виконати зобов'язання за кредитом перевищують їх оптимальні значення; клас 3 – фінансовий стан позичальника задовільний, наявні підстави очікувати надалі погіршення стану виконання боржником зобов'язань; клас 4 – фінансовий стан позичальника незадовільний, висока ймовірність несвочасного та/або в неповній сумі погашення боргу; клас 5 –

фінансовий стан критичний, фінансові можливості виконати зобов'язання за кредитом нижчі, ніж їх оптимальні значення.

З наведених даних випливає, що найбільше надано кредитів фізичним особам 1-го класу боржників, які мають мінімальне значення кредитного ризику. Можемо зробити припущення, що така ситуація склалась за рахунок того, що банк має ефективну та якісну систему оцінки кредитного портфеля, також банк постійно контролює ризики пов'язані із кредитними операціями.

Що стосується кредитів юридичних особам, які займають високу частку в кредитах, їх розподіл за класами наступний (рис. 2.3).

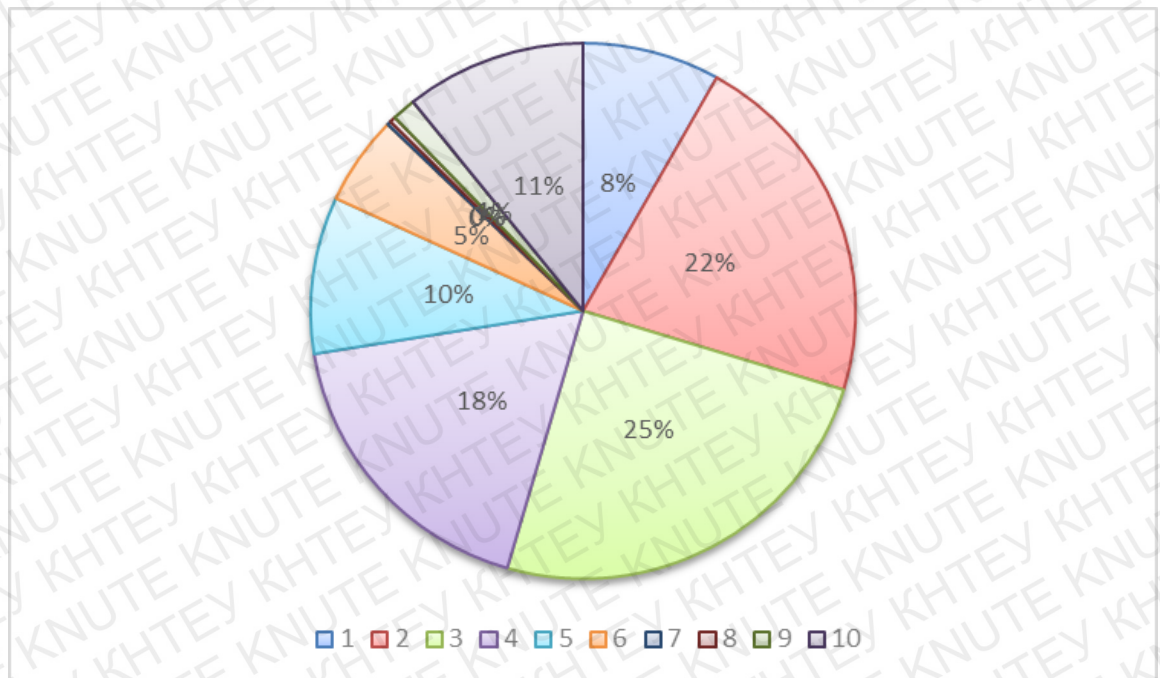


Рис. 2.2 Розподіл кредитів за класами боржника – юридичної особи
АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК» станом на 31.12.2018, %

Примітка: складено за даними річного фінансового звіту банку [20]

Отже, якість кредитного портфелю банку відображає відповідність структури його кредитних операцій базовим принципам організації кредитування з огляду на забезпечення поверненості коштів в повному обсязі, строковості надання коштів, платності наданих коштів, цільове призначення кредиту та диференційований підхід до процесу кредитування.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ БАНКУ

3.1 Удосконалення системи оцінки якості кредитного портфеля банку

Для оцінки кредитного ризику на рівні кредитного портфеля можна використовувати метод коефіцієнтів, перелік яких достатньо широкий. Доцільність застосування методу коефіцієнтів у процесі аналізу кредитної діяльності банку є безсумнівною, але для поліпшення результативності аналізу варто більше уваги приділяти дослідженню економічної сутності пропонованих показників[26].

Особливістю оцінки кредитного портфеля в Банку є як визначення технологічної послідовності здійснення оцінки кредитного портфеля, так і опис методики встановлення рангу якості позики на основі агрегації декількох показників. Технологічна схема моніторингу та управління якістю кредитного портфеля передбачає такі основні моменти[27]:

1. Моніторинг якості кредитного портфеля в частині розрахунку агрегованого показника здійснюється щотижня, при цьому складові агрегованого показника визначаються з певною періодичністю (K1, K4 раз на місяць, K2, K3 раз на тиждень);
2. Моніторинг якості кредитного портфеля в частині категоризації якості кредитного портфеля здійснюється щомісяця;
3. За результатами категоризації якості кредитного портфеля, кредитному портфелю, присвоюється певна категорія якості кредитного портфеля;
4. Не пізніше четвертого робочого дня тижня здійснюється розрахунок агрегованих показники якості кредитного портфеля, станом на останній робочий день попереднього тижня і формується звіт;

5. Не пізніше четвертого робочого дня тижня здійснює розрахунок агрегованих показників якості кредитного портфеля, станом на останній робочий день попереднього місяця і формується звіт про присвоєння статусів категорії якості кредитному портфелю.

За результатами моніторингу можуть проводитися спеціальні заходи, спрямовані на поліпшення якості кредитного портфеля.

Для здійснення моніторингу та управління якістю кредитного портфеля використовуються наступні складові Агрегованого показника - коефіцієнти якості кредитного портфеля. Порядок розрахунку агрегованого показника відображено у табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Порядок розрахунку агрегованого показника якості кредитного портфеля банку[27]

Показник	Економічний зміст	Порядок розрахунку
1.Рівень простроченої заборгованості і першого платежу за кредитом (далі - K1)	Відношення кількості кредитів всі покоління, які мають прострочену заборгованість по першому платежу, до загальної кількості кредитів виданих за всі покоління.	Середній показник: $K1 = \frac{\sum Pi}{\sum Vi}$ де і - покоління видачі кредиту; Pi - кількість кредитів покоління і, за якими утворилася прострочена заборгованість по першому платежу відповідно до графіка платежів; Vi - кількість кредитів, виданих в поколінні і.
2.Рівень проблемних кредитів	Відношення обсягу кредитної заборгованості по основному боргу за проблемними кредитами на дату проведення оцінки, виданими за 2 останні роки, до обсягу видач за відповідний період. Характеризує рівень проблемних позик у новому портфелі.	Середній показник: $K2 = \frac{V_{(2 \text{ роки})}}{B_{(2 \text{ роки})}}$ V _(2 роки) - обсяг позикової заборгованості за проблемними кредитами, виданими за два останні календарні роки, грн.; B _(2 роки) - обсяг виданих кредитів за два останні календарних роки від дати розрахунку показників, грн.
3. Рівень втрат через	Відношення обсягу	Середній показник:

1 рік	заборгованості по основному боргу за кредитом певного покоління з простроченням на дату через 12 місяців після видачі до загального обсягу видачі кредитів даного покоління. Показник характеризує рівень кредитного ризику через 12 місяців.	$K3 = \frac{\sum_{i=1}^n V_i^{\Pi}}{\sum_{i=1}^n B_i}$ де і - покоління видачі кредиту; п - кількість поколінь, за якими на дату звіту вік не перевищує 12 місяців; V_i^{Π} - обсяг основного боргу кредитів з простроченням з покоління і через 12 міс. після дати видачі (в розрахунок приймаються списані кредити і передані в колекторські агентства у обсязі заборгованості за основним боргом, зафіксованим на момент проведення операції), грн. B_i - обсяг кредитів, виданих в покоління і, грн.
4. Коефіцієнт ефективності збору простроченої заборгованості	Визначається як зважені частки кредитів, по яким повністю погашена прострочена заборгованість терміном понад 30 дн. і до 30 дн. в звітному періоді із тих, які мали прострочену заборгованість на початок звітного періоду, або з кредитів, по яким прострочена заборгованість понад 30 дн. і до 30 дн. утворилася у звітному періоді. Показник характеризує рівень повернення простроченої заборгованості.	Середній показник: $K4 = \omega_1 * K4_{30+} + \omega_2 * K4_{30-}$ $K4_{30+} = \frac{\sum_{i=0}^n \Pi^{30+i}}{\sum_{i=0}^n (V_i^{30+} + V_i^{30+i})}$ $K4_{30-} = \frac{\sum_{i=0}^n \Pi^{30-i}}{\sum_{i=0}^n (V_i^{30-} + V_i^{30-i})}$ і - покоління видачі кредиту; ω_1 - вага показника ефективності збору більше 30 днів (0,3); K_{30+} - коефіцієнт ефективності збору простроченої заборгованості понад 30 днів; ω_2 - вага показника ефективності збору менше 30 днів (0,7); K_{30-} - коефіцієнт ефективності збору простроченої заборгованості до 30 днів; Π^{30+i} - кількість кредитів, за якими прострочена заборгованість понад 30 днів повністю погашена протягом звітного періоду і; V^{30+i} - кількість кредитів, за якими була прострочена заборгованість понад 30 днів на початок періоду і; V^{30-i} - кількість кредитів, за якими утворилася прострочена

		заборгованість понад 30 днів протягом звітного періоду і; Π^{30-i} - кількість кредитів, за якими прострочена заборгованість до 30 днів повністю погашена протягом звітного періоду і; V^{30-i} - кількість кредитів, за якими була прострочена заборгованість до 30 днів на початок періоду і; $V^{30-i'}$ - кількість кредитів, за якими утворилася прострочена заборгованість до 30 днів протягом звітного періоду і.
5. Агрегований показник якості кредитного портфеля	Розраховується на підставі коефіцієнтів якості кредитного портфеля	Агрегований показник: $K5 = \sum_{j=1}^4 l_j * K_j$ j - індекс номера показника; l_j - вага показника (0,1; 0,4; 0,4; 0,1); K_j - показник якості по кредитному портфелю(1-4)

Рівень проблемних кредитів: аналізувати будемо дані за останні два звітні роки. Загальна сума кредитів за 2017р. до вирахування резервів 21 439 509 тис. грн. , проблемні кредити 2 119 782 тис. грн. Для 2017р. даний показник становить 9,97%. Для 2018р. дані виглядають наступним чином – загальний обсяг кредитів 23 952 544 тис. грн. , проблемні кредити 2 070 262 тис. грн. Показник проблемних кредитів на 2018р. становить 8,64%. Середній показник за аналізований період становить 9,3%, що є доволі низьким серед інших банків.

Рівень втрат через 1 рік: проаналізуємо дані за 2018р. Позики із затримкою платежу 365 дн. - 1 313 147 тис. грн., обсяг кредитів виданих за цей період - 21 439 509 тис. грн. Отримуємо 6,1%.

Рівень простроченої заборгованості і першого платежу за кредитом: проведемо аналіз даних, у яких прострочений перший платіж(до 30дн.) - 120 771 тис. грн., обсяг кредитів за період - 21 439 509 тис. грн. Значення показника становить – 0,56%.

Коефіцієнт ефективності збору простроченої заборгованості: за розрахунками коефіцієнт ефективності збору простроченої заборгованості понад 30 днів – 48,6%; коефіцієнт ефективності збору простроченої заборгованості до 30 днів – 19,3%. Отже, шуканий коефіцієнт має значення – 28,07%.

На підставі розрахунку даних показників визначимо якість кредитного портфеля. Відповідно до табл. 3.1 проблемними кредитами є кредити, у яких: термін прострочення понад 30 днів, наявність ознаки перенесення терміну повного погашення / платежу більш, ніж на 6 календарних місяців.

Розрахунок агрегованого показника якості кредитного портфеля: Агрегований показник, за даними банку «Креді Агріколь» комплексно оцінює якість кредитного портфеля з урахуванням проблемних кредитів та прострочки різних рівнів. Аналізуючи його ми спостерігаємо досить низький рівень агрегованого показника на рівні 9%, що свідчить про високу якість кредитного портфеля та достатньо успішну кредитну діяльність.

Проведений вище аналіз дозволив оцінити якість кредитного портфеля банку за окремими показниками. Разом з тим, більш об'єктивною є інтегральна оцінка, що враховує сукупність факторів, як із застосуванням прийнятих сьогодні критеріїв якості кредитного портфеля, так і з використанням надалі середнього критерію, що відображає становище банку на ринку.

Найбільш адекватна оцінка якості кредитного портфеля повинна враховувати сукупність критеріїв. Виходячи з цього, пропонуємо алгоритм розрахунку інтегрального показника якості портфеля на основі середньозважених оцінок рівня окремих критеріїв, якій базується на дослідженнях Гребеник Т.В. (табл. 3.2) [25].

Таблиця 3.2

**Критеріальні рівні показників оцінки якості кредитного портфеля
банку**

Показник	Контрольний (оптимальний) рівень	Вище контрольного рівня	Нижче контрольного рівня	Вага показника, %
Середня прибутковість кредитного портфеля	На рівні ринкових ставок - 10 балів	11-15 балів (1 бал за кожен п.п. перевищення)	5-9 балів (1 бал за кожен п.п. нижче контрольного рівня)	30
Рівень кредитного ризик (частка простроченої заборгованості)	На рівні банківської системи в цілому або в межах границь, визначених експертним шляхом - 10 балів	5-9 балів (1 бал за кожен п.п. перевищення)	11-15 балів (1 бал за кожен п.п. нижче контрольного рівня)	30
Рівень ліквідності кредитного портфеля (частка проблемних кредитів)	На рівні банківської системи в цілому або в межах границь, визначених експертним шляхом - 10 балів	5-9 балів (1 бал за кожен п.п. перевищення)	11-15 балів (1 бал за кожен п.п. нижче контрольного рівня)	40

*Примітка: складено автором на основі [25]

Основне призначення інтегральної оцінки - аналіз і порівняння якості кредитного портфеля окремого банку, що дозволяє оцінити його положення на банківському ринку та динаміку якісних характеристик його кредитного портфеля. Разом з тим, за допомогою подібного показника можна оцінити якість кредитної діяльності банківської системи в цілому, вибравши при цьому період, коли збалансованість кредитного портфеля була очевидною, а економічне зростання характеризувалося стійкими показниками.

3.2. Напрями підвищення якості кредитного портфеля банку

Основні напрямки розвитку та підвищення якості кредитного портфеля банку «Креді Агріколь»:

- Створення орієнтиру для ринку у сфері готівкових кредитів, кредитних карток;
- Поширення на ринку передового банківського досвіду у торговельному фінансуванні і покращення показників у сфері корпоративного кредитування;
- Посилення клієнтоорієнтованої моделі роботи з приватними особами для створення бездоганного клієнтського досвіду;
- Стати простим та зрозумілим партнером для кредитування приватних підприємців і мікробізнесу;
- Підтримання лідерської позиції в автофінансуванні та визнання у сфері споживчого кредитування.

Для підвищення показників якості кредитного портфеля, банку «Креді Агріколь» потрібно враховувати власний досвід кредитування та активно використовувати міжнародні підходи щодо аналізу клієнтів та шляхів уникнення ризиків, які супроводжують кредитний процес. Це допоможе зменшити частку високоризикових позик та скоротити кількість дефолтних клієнтів, що в свою чергу покращить якість кредитного портфеля та підвищить ефективність і прибутковість кредитних операцій[28].

Управління кредитним портфелем, як процес, складається із п'яти послідовних етапів [45]: вибору кредитної політики; аналізу ринку кредитів; формування кредитного портфеля; перегляду кредитного портфеля; оцінки ефективності кредитного портфеля.

Результативність управління кредитним портфелем комерційного банку значною мірою може бути досягнута завдяки ретельному аналізу кожного етапу процесу управління кредитним портфелем. Кожен банк

самостійно обирає кредитну політику, проводить аналіз ринків кредитів, формує кредитний портфель та оцінює його ефективність, але робить це відповідно до чинного законодавства, яке регулює банківську діяльність[29].

Формування та управління кредитним портфелем є основою ефективного управління кредитним процесом. Управління портфелем дозволяє балансувати і утримувати ризик всього портфеля, очікуючи і контролюючи ризик, який притаманний різним ринкам, клієнтам, кредитним інструментам, кредитам і умовам діяльності.

Аналізуючи проблеми банківського кредитування в Україні, можна сказати, що банківська система України потребує реформування та удосконалення кредитної політики, що повинно забезпечити оздоровлення фінансового сектору та відновлення темпів економічного зростання в Україні. Саме це є головним завданням в умовах необхідності якнайшвидшого подолання наслідків фінансової кризи у вітчизняній економіці та запорукою забезпечення її подальшого розвитку [30].

Кредитна політика є важливим інструментом досягнення визначених перед банком цілей та завдань. Не в останню чергу від успішного впровадження та реалізації кредитної політики залежить результат діяльності банківської установи.

Кредитна політика обумовлює організацію кредитної діяльності банківської структури, стає основою для всього процесу кредитування, визначає його параметри та особливості. Вірно розроблений процес кредитування, запровадження системи управління кредитними операціями та можливими ризиками, визначення основних пріоритетів, цілей, завдань, а також методів та способів реалізації кредитної політики, сприятимуть максимізації дохідності як кредитних операцій, так і загального результату діяльності банку [31].

Кредитна стратегія, як складова кредитної політики банку, формує межі, в яких повинні бути реалізовані всі майбутні управлінські рішення. Для розробки ефективної кредитної стратегії необхідно використовувати

різноманітні наукові і практично обґрунтовані підходи, які дозволяють враховувати основні і другорядні, внутрішні і зовнішні фактори. Результатом реалізації цієї стратегії є формування довгострокового плану, який повинен відображати систему нових програм діяльності кредитних підрозділів банку і забезпечувати досягнення поставлених цілей. Правильно розроблена стратегія дозволить банку не лише вистояти у складних умовах, а й успішно розвиватися[32].

Портфель банківських позичок схильний до всіх основних видів ризику, які супроводжують фінансову діяльність: ризику ліквідності, ризику процентних ставок, кредитному ризику. Тому необхідно, щоб управління кредитним портфелем здійснювалося на основі використання методів і способів мінімізації кредитного ризику [33]. А, відповідно до проведеного дослідження, сьогодні кредитування банків має високий рівень ризику.

З початку 2017 року нові вимоги до розрахунку банками кредитного ризику повністю запрацювали. Так як, з початку липня 2016 року банки застосовували вимоги Положення НБУ «Про визначення розміру кредитного ризику» [34]. Водночас, щоб урахувати особливості роботи 25 з позичальниками після кризи, НБУ разом із банками напрацював ряд заходів та вніс необхідні корективи в положення. Найсуттєвіші зміни до Положення [35]:

- уточнено формулювання та відтерміновано до 2019 року впровадження окремих ознак високого кредитного ризику;
- знижено значення LGD (Loss Given Default) при розрахунку кредитного ризику для державних підприємств
- із 45% до 30%; – врегульовано оцінку кредитного ризику за операціями своп. Встановлено перелік умов, при яких кредитний ризик за такими операціями не виникає;
- розширено перелік інструментів гарантування виконання зобов'язань боржника іншими учасниками групи, до якої належить позичальник, зокрема

передбачено можливість використання фінансових порук та безвідкличних резервних акредитивів;

- визначено, що банки можуть використовувати фінансову звітність позичальників з відкритих джерел, наприклад сайтів компаній та НКЦПФР; – уточнено окремі вимоги до застави;

- відтерміновано обов'язкове страхування всіх предметів застави до 2019 року.

Тому сьогодні кожен банк має розумно підходити до розробки власної кредитної політики спираючись на пріоритетність мінімізації рівня ризику над можливою прибутковістю кредитної операції. Кредитний портфель банку документально заздалегідь визначається кредитною політикою — стратегією і тактикою банку щодо залучення коштів та спрямування їх на кредитування клієнтів банку на основі принципів кредитування.

Наразі на рівні банківської системи можна визначити певні закономірності та тенденції. Так, висока питома вага кредитів у активах банків призводять до підвищення рівня чутливості банківської системи до зовнішніх шоків, наслідком чого стає високий рівень збитковості банківської діяльності. Таким чином, у сучасних умовах розвитку вітчизняного банківського сектору регуляторні та 26 наглядові підходи НБУ повинні бути зосереджені на забезпеченні макроекономічної стабільності функціонування банківської системи шляхом зниження ризиків банківської діяльності, на основі чіткого виконання банками своїх функцій щодо кредитування економіки та дотримання основних економічних нормативів, серед яких[36]:

1. Нормативи капіталу: мінімального розміру регулятивного капіталу – Н1 (500 млн. грн.); достатності (адекватності) регулятивного капіталу – Н2 (не менше 10%).

2. Нормативи ліквідності: миттєва ліквідність – Н4 (не менше 20%); поточна ліквідність – Н5 (не менше 40%); короткострокова ліквідність – Н6 (не менше 60%).

3. Нормативи кредитного ризику: максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента – Н7 (не більше 25%); великих кредитних ризиків – Н8 (не більше 8-ми кратного розміру регулятивного капіталу); максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами (не більше 25%).

4. Нормативи інвестування: інвестування в цінні папери окремо за кожною установою – Н11-1 (не більше 15%); загальної суми інвестування – Н12 (не більше 60%).

Кредитна діяльність банків відіграє ключову роль у процесі забезпечення інвестиційної активності суб'єктів господарювання, забезпеченості домогосподарств необхідними коштами та загалом зростання і розвитку економіки. Кредитна політика, у свою чергу, дозволяє реалізувати коротко-, середньо- і довгострокові цілі банку у частині формування та реалізації тактичних та стратегічних завдань щодо залучення коштів та спрямування їх на кредитування позичальників (клієнтів) при тісній взаємозалежності з іншими видами політик [38].

На сучасному етапі в Україні більшістю банків сформована методологія і методика управління кредитною політикою, проте вона потребує суттєвого доопрацювання. Мова йде не лише про посилення заходів щодо підвищення загального рівня ділової активності, а і комплексного управління кредитними ризиками. Ключову роль в останньому може відгравати клієнтоорієнтований підхід, застосування нових інструментів банківського маркетингу, відкрита контрактна робота, а також відновлення довіри клієнтів шляхом посилення інформаційної та фізичної безпеки [37].

Одночасно з цим варто наголосити, що кредитна політика комерційних банків є невід'ємною складовою стратегії і політики НБУ та уряду, що вимагає відповідних раціональних та науково обґрунтованих заходів на фінансовому ринку країни, зокрема у частині нагляду за діяльністю банківських установ, посилення вимог моніторингу та звітності, переоцінки принципів і методичних основ реструктуризації проблемних банків,

відповідності діяльності міжнародним стандартам, ефективності комунікаційної складової діяльності, а також прозорості діяльності самих регуляторів банківської сфери [39].

Головними напрямками подальшого розвитку кредитування в Україні повинно бути використання кращих практик у сфері оцінки кредитоспроможності позичальників, законодавче врегулювання відносин між суб'єктами кредитного процесу, зокрема між колекторами та боржниками, стимулювання позичальників до підвищення свого кредитного рейтингу, підвищення рівня фінансової грамотності населення та довіри до банківської системи.

Регуляторні та наглядові підходи НБУ у сфері споживчого кредитування повинні бути зосереджені на забезпеченні стабільності функціонування банківської системи шляхом зниження ризиків банківської діяльності; формуванні нормативно-правових документів, правил і умов організації та управління процесом кредитування; забезпеченні ефективного нагляду і контролю якості кредитування[40].

Сьогодні велике значення має подальший розвиток кредитування. Адже за останні роки якість кредитного портфеля банків значно знизилась. За результатами проведеного дослідження визначено, що кредитна діяльність наразі є ризиковою, при цьому якість кредитного портфеля сумнівна, в динаміці 28 показники якості відображають негативну тенденцію у зв'язку із зростанням темпів росту інфляції та збільшення частки проблемної заборгованості. Враховуючи високий рівень кредитного ризику, доцільно підвищити ефективність програм статистичного моніторингу та контролю позичальників [41].

Зовнішні умови, в яких працює банк, сьогодні динамічно змінюються: упроваджується нові технології, посилюється конкурентна боротьба за клієнтів, коригуються засоби регулювання банківської діяльності тощо. Тому існує необхідність в управлінні кредитним портфелем шляхом нагляду і контролю за діяльністю банківської установи [42].

Також важливим є те, що у сучасних умовах розвитку вітчизняного банківського сектору, регуляторні та наглядові підходи НБУ повинні бути зосереджені на забезпеченні макроекономічної стабільності функціонування банківської системи шляхом зниження ризиків банківської діяльності, на основі чіткого виконання банками своїх функцій щодо кредитування економіки та дотримання основних економічних нормативів.

Таким чином, банківська діяльність в Україні потребує значного реформування та удосконалення кредитної політики, що повинно забезпечити оздоровлення фінансового сектору та відновлення темпів економічного зростання в Україні[43].

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У випускній кваліфікаційній роботі було здійснено обґрунтування й розробка методичного інструментарію з оцінки якості кредитного портфеля банку

За результатами досліджень, проведених в роботі, можна зробити наступні висновки.

- 1) Дослідженням сутності «кредитного портфеля» банку та науково-методичних підходів, щодо формування ефективного портфелю банківською установою, присвячено багато праць вітчизняних та іноземних науковців. Однак незважаючи на велику кількість праць у яких досліджувалася сутність кредитного портфелю банку, на сьогоднішній день досі не існує єдиного підходу щодо визначення цього поняття. Так, ознайомившись із працями вітчизняних та іноземних авторів, які були присвячені обґрунтуванню сутності такого поняття як «кредитний портфель банківської установи», було виокремлено три основні наукові підходи щодо трактування цього поняття. Науковці першого наукового підходу розглядають кредитний портфель як сукупність виданих позичок, тим самим враховують лише здійснення кредитної операції. Другий підхід, щодо трактування сутності кредитного портфеля, розглядають його значення у масштабах загальної діяльності банківської установи, як дієвий інструмент управління активами. Третій підхід відображає значення проведення кредитних операцій на макрорівні, тобто розгадається значення кредитного портфелю не тільки на рівні банку, а й на загальнодержавному рівні.
- 2) Дослідивши наукові підходи щодо трактування сутності кредитного портфеля було сформоване власне визначення. Кредитний портфель – це економічно обґрунтована і структурована сукупність кредитних угод і кредитних зобов'язань, яка є результатом цілеспрямованих управлінських

рішень, прийнятих відповідно до вимог кредитної політики банку та органів банківського нагляду.

- 3) Види кредитного портфелю можна класифікувати за такими ознаками: суб'єкт та об'єкт кредитування, техніка надання кредиту, його строк та розмір, вид забезпечення, спосіб погашення та галузь використання кредиту.
- 4) Обсяг кредитного портфеля оцінюється за балансовою вартістю всіх кредитів банку, в т.ч. прострочених, пролонгованих і сумнівних. У структурі балансу банку кредитний портфель розглядається як єдине ціле та складова частина активів банку, яка має свій рівень дохідності та відповідний рівень ризику.
- 5) Якість кредитного портфеля банку означає формування такої його структури, яка б забезпечувала належний рівень ліквідності та максимальний рівень прибутковості банківської установи при мінімально можливому рівні кредитного ризику. Стан кредитного портфеля банку має перебувати під безперервним моніторингом і постійно поліпшуватися і вдосконалюватися.
- 6) Досліджуючи особливості кредитного портфеля АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК» слід відзначити позитивні тенденції, які уособлюють у собі постійне зростання розміру кредитного портфелю банківської установи. У структурі кредитного портфелю банку відбулося зростання частки короткострокових кредитів, що можна пояснити веденням політики мінімізації ризику, адже довгострокове кредитування напряму пов'язане із високими кредитними ризиками, які проявляються у великих збитках у зв'язку з інфляційним забезпеченням відсотків за вкладеними позиками і несвоєчасним поверненням кредитів.
- 7) Протягом досліджуваного періоду відбулося покращення структури забезпечення за кредитними операціями АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК», також було встановлено підвищення питомої ваги забезпечених кредитів. Зазначені тенденції є позитивними адже свідчать про зниження ризиків

кредитної діяльності банку. Усі показники, що вказують на прийнятність ризику проведення кредитних операцій комерційним банком, знаходилися у межах встановлених нормативів, та їх порушення протягом року не спостерігалось.

- 8) В структурі кредитного портфеля АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК» найбільшу частку займають кредити та заборгованість юридичних осіб, за якими протягом аналізованого періоду відбулося зростання.

Для покращення методичного інструментарію оцінювання якості кредитного портфеля банку та методів управління нею в роботі нами запропоновано:

- 1) На основі сукупності запропонованих критеріїв слід сформувати інтегральний показник якості кредитного портфеля, що дозволяє оцінити якість кредитування в окремих банках і якість кредитної діяльності банківської системи в цілому. Даний показник враховує агреговану сукупність факторів із застосуванням прийнятих сьогодні критеріїв якості кредитного портфеля. Основне призначення інтегральної оцінки - аналіз і порівняння якості кредитного портфеля окремого банку, що дозволяє визначити його положення на банківському ринку країни або динаміку якісних характеристик його кредитного портфеля. Разом з тим, за допомогою подібного показника можна оцінити якість кредитної діяльності банківської системи в цілому, вибравши при цьому період, коли збалансованість кредитного портфеля була очевидною, а економічне зростання характеризувався стійкими показниками.
- 2) Для ефективної кредитної діяльності банкам необхідно розробляти кредитну політику, яка буде спрямована на мінімізацію рівня ризику над можливою прибутковістю кредитної операції. Цьому сприятиме покращення інформаційного забезпечення у процесі оцінки кредитоспроможності позичальників за рахунок чого знизиться рівень ризиків кредитування і кредитного портфеля банків в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арбузов, С.Г. Банківська енциклопедія / С.Г. Арбузов, Ю.В. Колобов, В.І. Міщенко, С.В. Науменкова. – К.: Центр наукових досліджень Національного банку України : Знання, 2011. – 504 с.
2. Вовк В.Я., Хмеленко О.В. Кредитування і контроль [Текст] : навч. посіб. / В. Я. Вовк, О. В. Хмеленко. – К. : Знання, 2008. – 463 с.
3. Дмитренко, М. Г. Кредитування і контроль [Текст] : навч.-метод. посіб. (у схемах і коментарях) / М. Г. Дмитренко, В. С. Потлатюк. – К. : Кондор, 2005. – 296 с.
4. Примостка Л.О. Фінансовий менеджмент у банку. Підручник. - 2-ге вид., доп. і перероб. - К.: КНЕУ, 2004. - 468 с.
5. Кредитна система України і банківські технології. У 3 кн. Кн.3: Банківські технології [Текст] : навчальний посібник / Національний банк України; Ред. І.В. Сало. – Львів: ЛБІ НБУ, 2002. – 336 с.
6. Любунь О.С. Система банківського менеджменту: Навчальний посібник. - К.: Кондор. - 2006. - 356 с.
7. Загородній А.Г., Вознюк Г.Л., Смовженко Т.С. Фінансовий словник. - К.: Т-во «Знання», КОО, 2002.
8. Коробова Г.Г. Банковское дело: навч. посіб. / Г.Г. Коробова. - М.: Економіст, 2010. – 751 с.
9. Бугель, Ю. Основні шляхи вдосконалення сучасних методів оцінки кредитоспроможності позичальника / Ю. Бугель // Банківська справа. - 2009. - № 4. - С. 54-59
10. Лупій В.А. Кредитні ризики / В.А. Лупій. - К.: Центр навчальної літератури, 2012. — 153 с.
11. Кігель В. Про визначення оптимального кредитного портфеля банку в умовах ризику неповернення коштів позичальникам / В. Кігель // Вісник Національного банку України. – 2010. – №1. – С.15–17.
12. Голуб, В.М. Управління кредитним портфелем комерційного банку: Автореф. дис. канд.екон. наук: 08.04.01 / В.М. Голуб; Київ. нац. екон. ун-т. – К., 2004. – 19 с

13. Гергель А. Напрями аналізу якості кредитного портфеля банку / А. Гергель // Управління розвитком. – Х. : ХНЕУ ім. Семе́на Кузне́ця, 2014. – С. 92–94
14. Герасименко р. Проблемні позики та прогнозування їх частки в кредитному портфелі банку / р. Герасименко, М. Дегтярьова // вісник національного банку україни. – 2012. – № 4. – с. 40–46.
15. Коробова Г.Г. Банковское дело: навч. посіб. / Г.Г. Коробова. - М.: Економіст, 2010. – 751 с.
16. Лагутін В.Д. Кредитування: теорія і практика: Навч. посіб. - 3-тє вид., перероб. і доп. - К.: Т-во «Знання», КОО, 2002. - 215 с.
17. Нечаєва І.А., Каплан Ю.О. Теоретичні основи управління якістю кредитного портфеля // БізнесІнформ. - 2011. – С.115-118.
18. Бугель Ю. В. Управління кредитним портфелем комерційного банку в ринкових умовах господарювання. Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. – Тернопільський національний економічний університет. – Тернопіль, 2009. 22 с.
19. Офіційний сайт АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК». URL: <https://credit-agricole.ua/>
20. Річний фінансовий звіт АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК» за 20016-2018 pp. URL: <https://credit-agricole.ua/o-banke/dokumenti-ta-zviti>
21. Аналіз банківської діяльності. Підручник / А. М. Герасимович, М. Д. Алексеєнко, І. М. Парасій-Вергуненко — К.: КНЕУ, 2004. — 599 с.
22. Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями// Постанова Правління Національного банку України 30.06.2016 № 351 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16>
23. Міщенко В. Удосконалення управління банківським кредитуванням на прикладі країн Центральної та Східної Європи/В. Міщенко, О. Кравець/Вісник НБУ - 2010. - №9. - с. 5-10.

24. Бобиль В. Стрес-тестування кредитних установ у сучасних умовах: теоретичний аспект/В. Бобиль//Банківська справа. Науково-практичне видання - 2010. - №6 (96). – с. 46-52
25. Гребенник Т. В. Качество портфеля российских банков: особенности оценки и управления / Т. В. Гребенник // Интернет-журнал "НАУКОВЕДЕНИЯ". – 2014. – №3. – С. 1–13.
26. Панова, Г.С. Напрями вдосконалення роботи банків України з проблемними активами в посткризовий період [Текст] / Г.С. Панова // Вісник Національного банку України. – 2010. – № 4. – С. 35–46.
27. Примостка, Л.О. Аналіз банківської діяльності: сучасні концепції, методи та моделі [Текст]: Монографія. / Л.О. Примостка – К.: КНЕУ, 2011. – 316 с.
28. Офіційний сайт АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<https://credit-agricole.ua/o-banke/dokumenti-ta-zviti>
29. Серик Ю. В. Управління кредитним портфелем банку / Ю. В. Серик // Економіка і управління. - 2012. - № 4. - С. 75
30. Міщенко, В. Реструктуризація кредитів в умовах кризи: світовий досвід і можливості застосування в Україні [Текст] / В. Міщенко, В. Крилова, М. Ніконова // Вісник Національного Банку України. – 2009. - №5. – С. 12-17.
31. Рогожнікова Н.В. Основні тенденції та особливості кредитної політики комерційних банків / Рогожнікова Н.В. // Вісник університету банківської справи Національного банку України. – 2013. – № 2(17). – С. 45-49.
32. Русіна Ю.О. Механізм формування та реалізації кредитної політики банку / Ю.О. Русіна, М.В. Ковтун // Економіка. Управління. Інновації. – 2014. – № 1. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2014_1_52
33. Рогожнікова Н. В. Аналіз стану та динаміки кредитної діяльності банків України / Н. В. Рогожнікова // Фінансовий простір. - 2012. - № 1 (15). - С. 34.
34. Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями// Постанова Правління

Національного банку України 30.06.2016 № 351 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16>

35. Звіт про фінансову стабільність//Національний банк України// Висук №4(грудень 2017 рік) – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document;jsessionid=D82D3E8B8CCBF5C80B239591C9D9BD3B?id=50604896>

36. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні //Постанова Правління Національного банку України від 28.08.2001 № 368. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01>

37. Григораш, Т. Ф. Банківське кредитування в Україні: сучасний стан, основні проблеми та шляхи їх вирішення [Текст] / Т. Ф. Григораш, С. С. Пільгуй // Економічний простір. – №62. –2012. – С. 119-124.

38. Коваленко В.В. Діагностика кредитного ризику та його вплив на кредитну активність банків України/ В. В. Коваленко, О. М. Зверяков, Д. С. Гайдукович // Фінанси України – 2016 р. – №2 – с.84-98

39. Аванесова Н.Е. Кредитна політика банківських установ: стратегічні аспекти та ризики / Н.Е. Аванесова, Ю.М. Вознікова // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – № 8. – С. 956-961.

40. Іваненко, Т. В. Перспективи розвитку кредитних операцій комерційних банків у післякризовий період [Текст] / Т. В. Іваненко, А. С. Калітенко. – Буча: Український гуманітарний інститут, 2010. - С. 19 - 20.

41. Погорєлова Т. В. Моніторинг як статистичний метод дослідження фінансових результатів підприємств / Т. В. Погорєлова; за ред.: М. І. Зверякова (голов. ред.) та ін. // Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. праць (ISSN 2313–4569). – Одеса: ОНЕУ, 2015. – № 2. – С.179-186

42. Чуб П. М. Підходи до управління кредитним портфелем комерційного банку: автореф. дис. канд. екон. наук: спец.08.04.01 «Фінанси, грошовий обіг і кредит» / Чуб Павло Михайлович. - Київ, 2003. – С.1

43. Офіційний сайт Національного банку України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/control/uk/index>

44. Пашков, А.И. Оценка качества кредитного портфеля [Текст] / А.И Пашков // Деньги и кредит. – 2010. – № 5. – С. 29–30.
45. Пірог, В. В. Оцінювання якості кредитного портфеля банків з урахуванням виконання економічних нормативів НБУ [Текст] / В. В. Пірог // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – № 2. – С. 228-235.
46. Управління ризиками базових банківських операцій / [А. О. Спіфанов, Т. А. Васильєва, С. М. Козьменко та ін.] / за ред. д-ра екон. наук, проф. А. О. Спіфанова і д-ра екон. наук, проф. Т. А. Васильєвої. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2012. – 283 с.
47. Павлов Р.А. Методика ранньої діагностики банкрутства банківських установ України з використанням карт Кохонена // Актуальні проблеми економіки. – 2007. - № 2. – С. 152-162.
48. Онищак Н.М. Теоретичні підходи до формування кредитної політики та кредитного портфеля комерційного банку в сучасних умовах фінансово-економічної кризи // www.nbuv.gov.ua.
49. Кузнецова Н. В. Порівняльний аналіз характеристик моделей оцінювання ризиків кредитування / Н. В. Кузнецова, П. І. Бідюк // Наукові вісті НТУУ «КПІ». – 2010. – № 1. – С. 115– 118.
50. Бражников А. С. Методы оценки качества кредитного портфеля коммерческого банка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://economics.ru/banki/64-kreditnyi-portfelbanka.ht>